

en els de l'extrem Nord i també en els del Sudoest i Sud central, i allà es repeteix el significat que hem vist, amb una doble matisació paral·lela: llgd. SE. *empèitã* «embarrassé, retenu, occupé, empêtré», Sauvages, però aquest assenyala com a «vieux languedocien» una frase amb substantiu *poder sês empèit* «ficultas sine impedimento»; bearnès d'Ossau *empayt* «empêchement, embarras» (= bearn. normal *empatch*, Lespy-R.); en el Nord, llem. *empeitã* «embarrasser, empêcher» (Béronie-Vialle); alvernès *impèita* f. «embarras», *impeitada* «embarrassée (d'une fille enceinte)», *impeitous* «embarrassant» (Vinols), Baixa Alvernia *empèitã* «gêne, encombrer, mettre un obstacle, mettre dans l'embarras», *empaito* [ɛpãito] f., «personne ou chose qui constitue un empêchement, une gêne», *empaito-cretien* «personnage gênant ou à charge» (Michalias).

I ja tenim formes així antigament, i amb significats semblants: Rochegude dóna un cas medieval d'*empaitar* que defineix «coller, joindre, réunir»; Rayn. vi, 15, *empaitar* com a variant de *empaïchar*, amb el valor d'«empêtrer, embarrasser», i Stichel (*Lex. d. aprov. Verbums*, p. 40) documenta això en el trobador Augier, amb la rima: «Ben à de sên gran sofraicha / drutz que de viella s'empaïcha» (cf. Rayn. iv, 426). El substantiu *empaitrier* «empêchement» es troba quatre vegades en doc. medievals de Limotges (PSW), en lloc del més conegut *empachier* derivat d'*empachar*, i encara que ací hi hem de veure la imixtió del verb *empaïriar* o *empaïstrar* (= fr. *empêtrer* *IMPASTORIARE), aquesta contaminació hagué d'actuar sobre un més antic *empaitier*, i verb *empaitar* (no pas damunt de *empach-*) per poder donar el resultat *empaitrier*. En fi, amb un significat més variat, que no ens estranya combinant-se amb una prefixació diferent, trobem *apeïtar* tr. «esperar», «attendre», a l'Alvernia i el Forez (TdF), ja documentat en dues obres narratives de c. al S. XIII: «lo seu solaz apeytãvont / li apostol, e deziràvont», «si home espera so que no ve; apeite-o per pacientia» (PSW I, 68-69).

Donat aquest conjunt catalano-occità, hi ha bases suficients per admetre dues explicacions diferents que totes dues se sostenen. *Empaitar* com a modificació d'*empachar* (*empatxar*), provinent d'IMPEDICARE per conducte francès; o bé *empaitar* *IMPACTARE (d'IMPINGERE 'empènyer', participi IMPACTUM). Raonava així la primera en el DCEC (II, 235b11-35): «El proceso fonético del préstamo francés a las lenguas meridionales es muy explicable: el sentimiento de que a la e francesa en sílaba abierta y sin diptongar solía corresponder una a en lengua de Oc (*fève ~ java, nez ~ nas, -ée ~ -ada*, etc.), condujo a cambiar *empêche* en *empacha*, tanto más cuanto que el timbre de la e < A (que era diferente del de e < E, y a veces se ha supuesto más larga que ésta) podía coincidir con el resultante de la contracción de las dos ee de *empêche*; transmitiéndose luego el vocablo de comarca en comarca, al pasar del Norte y Centro del territorio occitano, donde abundaban las *ch*, al Sur del mismo, donde este fonema era extranjero, se asimiló *empacha* 60

al caso del occitano central *facha* FACTA, que en ciertos dialectos era *faita*, y de *empachar* se hizo *empaitar*; aunque en otras partes, predominando el sentimiento de su carácter francés i fundamentalmente extranjero, se conservó al vocablo la forma *empacha*: desde estas zonas pasó al castellano *empachar*».

I de seguit (lín. 36ss.) dono els fets relatiu a la vida d'IMPEDICARE en llatí tardà i a la seva relació amb el clàssic IMPEDIRE. Que hi ha camins semàntics per passar de la idea d'«impedir o 'empatxar' a la de 'perseguir', ens ho mostren paral·lels com l'angl. *to impeach* 'processar' pres del fr. *empêcher*; notem també que en les dues famílies textuals o manuscrites del *Llibre de les Dones* d'Eiximenis, l'*empatxar* de l'una reemplaça l'*empènyer* de l'altra (en el fº 39v2): «crestianisme, qui tot és caritat, amor, veritat, justícia, igualtat — contra les quals la dita ley [de repudi] *empenyia* fort» (ms. A, *empatxa* en I).

Però certs detalls fonètics i semàntics del conjunt complex exposat abans, ens inviten a prestar atenció a alguns altres fets de vocabulari que reforçarien els elements discordes amb l'explicació a base de *empaïchar* < *empechier* < IMPEDICARE. És coneguda la importància de les *peites* 'obligacions, tributs, imposicions senyoriales' en la vida mallorquina i menorquina dels segles que precediren immediatament al passat: en tractaren llargament els erudits mallorquins de l'escola històrica de Quadrado i Obrador, ho sintetitzà amb comentari filològic Tomàs Forteza (en un bon estudi especial, cf. entre molts, les cites de la *Gram.* d'aquest, i del Supl. al REW per Moll, AORBB III, 35); junt amb això va l'arag. ant. *paitera* 'contrarietat, oposició', 'cosa que està en contra' ja en el *Vidal Mayor*, mj. S. XIII, 1.70.50, alabès *paito* «influencia maléfica, mala sombra», Baràibar (*TopHesp.* I, 220).

Derivat d'aquest balear *peites* i en relació també amb tot això tenim *peitar* a Menorca 'trasbalsar, pressionar, atabalar': «sa Madona d'Es Calafat era molt *peitada* des Diables Bo<i>ets: continuament li feien brunyir ses oreies amb els crits de 'feina, feinal'», Camps Merc. (*Folk. Men.* II, 45). Si aquest *peitar* s'enllaça sense dificultat amb *peites* i *paitera*, molt més clarament s'identifica encara amb la idea d'«empaitar»: podríem mirar tot plegat, com una confluència del grup de PACTUS 'fet de pactar' amb el d'IMPACTARE freqüentatiu d'IMPINGERE, car també un *PACTARE = romànic *pactar* va tenir existència vulgar, i deixà descendència popular directa, en l'albanès *paitõñ* 'jo arribo a un conveni, pacto' («komme überein», Gustav Meyer, *Alb. Gramin.*, 76).

Un IMPACTUS, -ŪS, abstracte, «action de heurter» es troba en autors cristians (també *impactio*, -onis, id.). El freqüentatiu *IMPACTARE era una creació irreprotxable, amb el sentit de 'empènyer fortament, pressionar'; i l'evolució fonètica era ben planera; cap a *empaitar*, *empait*, de la mateixa manera que AFFACTARE > *afaitar*, geim-tom. WAHTARE > *guaitar*, *aguaitar*, amb substantius com *afait*, *aguait*, i al costat de *peita*, cat. ant. *feit*, *feita*. Sense negar que el canal principal hagi davallat de la transformació de *empee*